

Rozvíjení klíčových kompetencí v učebnicích českého jazyka pro 2. ročník ZŠ

Název a vymezení kompetence v RVP

Naplnění klíčových kompetencí v učebnicích ČJ pro 2. ročník

Kompetence k učení – umožnit žákům osvojit si strategie učení a motivovat je pro celoživotní učení.

Pestrá nabídka textů směřuje k cíli dosažení funkční gramotnosti jako předpokladu celoživotní schopnosti využívat různé informační zdroje k učení i k řešení problémů. Metoda zprostředkování nového učiva pomocí indukce a nejrůznější typy úloh (především ty, které odkazují k dalším vzdělávacím oblastem a k běžnému životu) vedou žáky k osvojení dovednosti učit se. Motivaci k učení podporuje také možnost sebehodnocení.

Kompetence k řešení problémů – podněcovat žáky k tvořivému myšlení, logickému uvažování a k řešení problémů.

Mnohé z rozmanitých úloh, a zvláště úlohy problémové, umožňují dětem rozpoznat problém přiměřený jejich věku, pochopit jeho podstatu a naučit se jej řešit. Do problémových situací jsou žáci často stavěni také při induktivním osvojování nového učiva.

Kompetence komunikativní – vést žáky k všestranné, účinné a otevřené komunikaci.

V učebnici jsou rovnoměrně na úrovni porozumění rozvíjeny základní komunikační dovednosti: produktivní, tj. mluvení a psaní, a receptivní, tj. naslouchání a čtení. Zahrnují oblast komunikace verbální i neverbální. Významnou stránkou je vlastní produkce textů – mluvených i psaných, tvořených podle konkrétního zadání, volných, i textů z konkrétních komunikačních situací.

Kompetence sociální a personální – učit žáky pečovat o své zdraví, chránit ho a být za ně zodpovědný, projevat pozitivní city; rozvíjet vnímavost k lidem, prostředí i k přírodě a schopnost spolupracovat a respektovat úspěchy vlastní i druhých.

Texty v učebnici podporují odpovědnost za vlastní i cizí zdraví a bezpečnost, zdůrazňují zdravý životní styl, kladný vztah k přírodě i k životnímu prostředí. Navrhované formy práce a mnohé ilustrace směřují k nenásilnému upozornění na dodržování základních zásad společenského chování. Napomáhají tím rozvoji osobnosti i sebedůvěry dětí.

Kompetence občanské – připravovat žáky, aby se projevovali jako svébytné, svobodné a zodpovědné osobnosti, uplatňovali svá práva a plnili své povinnosti; vést je k toleranci a ohleduplnosti k jiným lidem, jejich kulturám a duchovním hodnotám, učit se žít společně s ostatními lidmi.

Osvojování občanské kompetence je podporováno užíváním různých organizačních forem práce při výuce, zejména skupinové práce. Nejvíce naplňovanou složkou této kompetence je respektování, ochrana a oceňování našich tradic a kulturního i historického dědictví. Pozornost je věnována primárně umělecké literatuře, obvyklé jsou i odkazy k dalším druhům umění. Stranou nezůstává ani genderová problematika.

Kompetence pracovní – pomáhat žákům poznávat a rozvíjet vlastní schopnosti v souladu s reálnými možnostmi a uplatňovat je spolu s osvojenými vědomostmi a dovednostmi při rozhodování o vlastní životní a profesní orientaci.

Při práci jsou děti vedeny k přiměřené pracovní samostatnosti, učí se svou práci si rozvrhnout a dovést k žádoucímu cíli. Přispívají k tomu i úlohy dlouhodobějšího charakteru. Texty obsahují také zmínky o práci dospělých, a tím přispívají k budování představ o vlastní profesní orientaci. Úlohy s popisem pracovního postupu vedou k bezpečnému a účinnému používání některých materiálů, nástrojů a vybavení a dodržování vymezených pravidel při práci s nimi.

Přehled očekávaných výstupů v učebnicích českého jazyka pro 2. ročník ZŠ

Výstupy stanovené RVP

KOMUNIKAČNÍ A SLOHOVÁ VÝCHOVA

Žák:

- plynule čte s porozuměním texty přiměřeného rozsahu a náročnosti;
- porozumí písemným nebo mluveným pokynům přiměřené složitosti;
- respektuje základní komunikační pravidla v rozhovoru;
- pečlivě vyslovuje, opravuje svou nesprávnou nebo nedbalou výslovnost;
- v krátkých mluvených projevech správně dýchá a volí vhodné tempo řeči;
- volí vhodné verbální i nonverbální prostředky řeči v běžných školních i mimoškolních situacích;
- na základě vlastních zážitků tvoří krátký mluvený projev;
- zvládá základní hygienické návyky spojené se psaním;
- píše správné tvary písmen a číslic, správně spojuje písmena i slabiky; kontroluje vlastní písemný projev;
- píše věcně i formálně správně jednoduchá sdělení;
- seřadí ilustrace podle dějové posloupnosti a vypráví podle nich jednoduchý příběh.

JAZYKOVÁ VÝCHOVA

Žák:

- rozlišuje zvukovou a grafickou podobu slova, člení slova na hlásky, odlišuje dlouhé a krátké samohlásky;
- porovnává významy slov, zvláště slova opačného významu a slova významem souřadná, nadřazená

Výstupy stanovené autory učebnic

Jak se dorozumíváme.

1. Složka komunikačně-slohová

Povídáme si, čteme, kreslíme, hrajeme divadlo, hrajeme si s jazykem a texty atd.

Žák:

- si začíná uvědomovat, jakými různými způsoby se lidé dorozumívají, vnímat alternativní možnosti vyjadřování a sdělování;
 - poznává a respektuje základní pravidla rozhovoru;
 - se učí naslouchat druhým; chápe důležitost pozorného naslouchání a zvláště ve vybraných situacích pozorně naslouchá;
- se zdokonaluje se v zacházení s různými způsoby a prostředky vyjadřování, zvláště s psaným jazykem;
 - rozeznává některé orientační prvky v textu;
 - vyhledává v textu informace podle jednoduchého zadání;
 - podle komunikační situace a partnerů volí pozdrav, oslovení, jednoduchou omluvu a prosbu;
 - tvoří jednoduchý vzkaz, SMS, blahopřání;
 - poznává základní náležitosti dopisu;
 - na základě vlastních zážitků vypráví jednoduchý příběh;
 - popíše jednoduchý předmět a známé zvíře;
- se učí předat svůj zážitek z četby / poslechu krásné literatury, ze hry s jazykem a texty a sdílet ho s ostatními;
 - vede s vrstevníky rozhovor o přečteném / vyslechnutém;
 - na základě četby vypráví jednoduchý příběh.

2. Složka jazyková

Hrajeme si s písmeny, hláskami, slabikami, slovy, větami, intonací, grafikou, hlasem, gesty, mimikou, obrázky, zvuky; učíme se správně psát a mluvit.

Žák:

- se hravou formou seznamuje s různými výrazovými prostředky a systémy;
 - rozlišuje zvukovou a grafickou podobu slova, hlásky a písmena;
 - se učí využívat abecedu k uspořádání dat a informací;
 - poznává vybrané symboly a značky (související s lingvodidaktikou) i z běžného života;

- a podřazená, vyhledá v textu slova příbuzná;
- porovnává a třídí slova podle zobecněného významu – děj, věc, okolnost, vlastnost;
- rozlišuje slovní druhy v základním tvaru;
- užívá v mluveném projevu správné gramatické tvary podstatných jmen, přídavných jmen a sloves;
- spojuje věty do jednodušších souvětí vhodnými spojkami a jinými spojovacími výrazy;
- rozlišuje v textu druhy vět podle postoje mluvčího a k jejich vytvoření volí vhodné jazykové i zvukové prostředky;
- odůvodňuje a píše správně: i/y po tvrdých a měkkých souhláskách i po obojetných souhláskách ve vyjmenovaných slovech; dě, tě, ně, ú/ů, bě, pě, vě, mě – mimo morfologický šev; velká písmena na začátku věty a v typických případech vlastních jmen osob, zvířat a místních pojmenování.
- si začíná uvědomovat jedinečnost jazyka, zvláště psaného, a poznává jeho vlastnosti;
- si uvědomuje, že každé slovo má svůj význam;
- porovnává a užívá některá slova významem nadřazená, podřazená a souřadná, antonyma, synonyma, slova vícevýznamová a slova citově zbarvená;
- rozpoznává podstatná jména a jejich tvary (jako názvy osob, zvířat a věcí), slovesa a jejich tvary, předložky a některé spojky;
- seznámí se s názvy ostatních slovních druhů;
- pozná vlastní jméno osoby, zvířete a jednoslovné místní pojmenování;
- se učí najít hranice větného celku, věty jednoduché a souvětí;
- ve větě dokáže identifikovat jednotlivá slova;
- rozliší druhy vět podle postoje mluvčího v mluveném i psaném projevu (jako mluvčí i jako příjemce);
- si osvojuje postupně pravidla korektního vyjadřování (pravopis, výslovnost);
- poznává a učí se využívat v komunikační praxi vybraná pravopisná pravidla (o psaní i/y po tvrdých a měkkých souhláskách v českých slovech, dě, tě, ně, ú/ů, bě, pě, vě, mě mimo morfologický šev; velkých písmen na začátku věty, vlastních jmen osob a zvířat a jednoslovných místních pojmenování, o psaní znělých a neznelých souhlásek na konci a někdy i uvnitř slov);
- si osvojuje interpunkci na konci věty jednoduché (kromě vět zvolacích);
- se snaží vyslovovat pečlivě a vyvarovat se výslovnosti nedbalé nebo nesprávné.

Citace

Literatura: BOBKOVÁ, M. Pračka. *Sluníčko*, 2003, roč. 36, č. 1, s. 3. • DRIJVEROVÁ, M. Dvě vědra vody. *Mateřídouška*, 1998, roč. LIV, č. 10, s. 9–10. • DVOŘÁKOVÁ, M. *Zvířátková abeceda*. Praha: AND THE END record, 2001. • HALAS, F. *Dětem*. Praha: SNDK, 1954. • HALASOVÁ, J. – VELANOVÁ, A. *Breviář k hudební výchově*. Brno: Učebnice a knihy, 1995. • HAVEL, J. *Kdo vodí koně po pěší zóně*. Praha: Orbis, 1994. • HRUBÍN, F. *Dětem*. Praha: Albatros, 1974. • HRUBÍN, F. *Je nám dobře na světě*. Praha: Albatros, 1980. • KOŽÍŠEK, J. *Říkadla pro nejmenší děti*. Ostrava: Librex, 1999. • KREJČÍ, J. *To jsem blázen*. Praha: Anyway, 2002. • KRIEBEL, Z. *Koulej se, sluníčko, kutálej*. Praha: Albatros, 1981. • PAVLIČOVÁ, Š. *Skřítkovy úkoly*. Praha: Levné knihy, Kma, s. r. o., 2006. • TOMAN, M. *O Ryzce a Vraníkovi*. Brno: Šimon Ryšavý, 2003. • *Velká kniha pro malé děti*. Ostrava, Librex 1998. • ZÁBRANSKÝ, A. *Zlatá brána otevřená*. Praha: SNDK, 1963. • ŽÁČEK, J. *Malý čtenář*. Všeň: Alter, 1995. • ŽÁČEK, J. *Nesedejte na ježka*. Havlíčkův Brod: FRAGMENT, 2003. • http://www.plichtice.cz/showpage.php?name=turisticke_znacky • <http://www.ekamarad.cz/magazin/index.php?cid=4561> • <http://info.plzen-city.cz/application/pub/files/1002670070110172820.pdf> • <http://www.palava.ochranaprirody.cz/index.php?cmd=page&id=729> • http://www.chorvatsko.cz/aktual/061009_delfini.html • http://www.mrk.cz/r/atlas/atlas_ryb/maloostni/kaproviti/kapr_obecnyc/clang.php

Zdroje fotografií

Karel Brož; Ludmila Brychová 2008; Jana Černá; Věra Frausová; Václav Kohout; Stanislav Nosek; Roman Střelec; Miroslav Šembera; Martin Štěrba; Jaroslav Vogeltanz; Biosférická rezervace Dolní Morava, o.p.s. / Ing. Petr Čupal; CHKO Pálava / Jiří Kmet; Chovatelská stanice Murphy's Law / Jana Smejkalová; LOZ Teplice / Jaroslav Šika; photocombo.com; PhotoDisc; Stockbyte; fotobanka.cz / Tomáš Bogner ; fotolia / Alexander Raths, Andrzej Tokarski, Danielle Bonardelle, Dixi., Eric Iselée, Lars Christensen, Radu Razvan, Raymond Thill, Stanislav Komogorov, valpictures, Richard Blaker, Danielle Bonardelle, Lars Christensen